

DE F

Hans Sakkers

DE F

HANS SAKKERS

COLOFON

2e druk

oplage: 10

november 2025

DE **F**

Copyright © 2025, Hans Sakkers, Utrecht.

Personages

Gido

Taalwetenschapper, levenspartner van Bob,
vriend van Floortje

Bob

Viervoeter, levenspartner van Gido,
vriend van Eik

Eik

Boom, vriend van Bob

Floortje

Astrologe, vriendin van Gido

D.

De Mensen

Gido was na zijn studie taalkunde aan de universiteit blijven werken. Hij genoot van de vrijheid om over dingen na te denken en van het gevoel een idee voor de eerste maal onder woorden te brengen. Hij had het talent om zijn collega's altijd weer te prikkelen met een herziene versie van waar iedereen in leek te geloven.

Dit talent had zich mede gevormd omdat Bob hem thuis dagelijks uitdaagde om de dingen op een andere manier te bekijken, bijvoorbeeld door de ogen van een dier. Bob wist immers als geen ander dat mensen een andere richting moesten inslaan, wilde de Aarde overleven. Overdag bedacht Bob daarom een scala aan uitdagende ideeën, die hij 's avonds aan Gido meegaf voor de volgende dag. Op zijn werk stond Gido dan ook bekend als iemand met radicale denkbeelden en konden de meesten hem niet zo goed volgen.

Floortje – een vriendin die hij al vanaf de lagere school kende en die sinds enige jaren een praktijk als astrologe probeerde op te bouwen – had hem regelmatig proberen uit te leggen dat de reactie van zijn collega's ook te maken had met 'Neptunes in zijn eerste huis'. *Je eerste huis staat voor hoe je je presenteert en hoe anderen je waarnemen.* Volgens Floortje was het dan ook – naast Bob – met name Neptunus, de planeet van de nevel, dromen en illusies, die Gido zijn ongrijpbare uitstraling gaf.

Daarbij gaf Neptunes mensen soms ook een gevoel van tijdloosheid. *Dat verklaart dat je je soms nog steeds een beetje die recalcitrante student voelt, zelfs terwijl je al jaren één van de meest begeerde posities in je vakgroep hebt.* Ze meende dat het simpelweg zo is dat mensen met 'Neptunus in hun eerste huis' – zich niet alleen jong voelen, maar dat ze ook hoe ouder ze worden – een soort 'glans' krijgen, waardoor de ouderdom van hen afvalt.

Gido kende Floortje al heel lang en was de enige ter wereld die hij – naast Bob – honderd procent vertrouwde. Hij was zeer op haar gesteld, maar wat betreft haar astrologische analyses wist hij

niet zo goed wat hij moest denken. Hij voelde soms een soort innerlijke twijfel, maar gelijktijdig was daar toch ook altijd die fascinatie als zij hem de wereld vanuit de sterren verklaarde. Ergens hoopte hij vurig dat ze haar kennis ooit met zijn eigen werk zouden kunnen verbinden. Hij vond het dan ook een beetje zielig dat het in haar astrologische praktijk nog niet heel erg storm liep en dat haar bedrijfje al een tijdje in een opstartfase verkeerde. Vaak had hij zitten piekeren over hoe hij haar zou kunnen helpen.

Gido vond zijn ongrijpbare imago – dat Floortje met Neptunes zo mooi kon verklaren – overigens nauwelijks een gebrek. Hij koesterde soms zelfs een beetje zijn neiging tot afwijkende en vernieuwende gedachten. Dat leidde er natuurlijk ook toe dat sommige collega's vonden dat hij het nogal met zichzelf had getroffen.

Gido vroeg – door de analyses van Floortje en de reacties van zijn collega's – overigens wel regelmatig aan Bob of hem wellicht rare dingen aan hem opvielen en of hij nog wel de goede dingen deed. Hij kon dat makkelijk vragen, want hij wist dat Bob sowieso niks raar vond. Bob gaf graag de complimentjes waar Gido

naar op zoek was, maar zag dit alles natuurlijk ook weer als een bewijs voor zijn goede invloed op Gido.

Bij Gido liepen zijn persoonlijkheid en zijn werk nogal door elkaar heen. Beide werden gedomineerd door experimentele vormen van meerstemmigheid. Zijn denkwereld was een caleidoscoop van opties en ideeën. Helaas raakten veel mensen nogal snel geïrriteerd als de dingen niet direct 100 procent duidelijk waren. Zijn creatieve geest had menig collega al tot waanzin gedreven. In die gevallen ontstond er geen betovering, maar een onvoorspelbare vorm van angst en agressie.

Uiteindelijk was het de totale ontmanteling van de kaders waar zijn collega's jarenlang aan hadden gewerkt, die de bom deed barsten. Zijn boek maakte een einde aan het levenswerk van tientallen collega's. Zijn natuurlijke aanleg om de dingen nieuw te zien, zijn neiging zijn omgeving te verwarren en te provoceren, het kwam allemaal samen toen Gido de D als de standaard voor taalvaardigheid introduceerde. In één klap was het ABC tijdperk definitief voorbij: De taalvaardigheid van mensen kon niet langer

worden ingedeeld in een simpel rijtje van laag (A1, A2, B1) naar hoog (B2, C1 en C2).

Gido had in het geheim vijf jaar met Bob aan het boek gewerkt. Het was voor alles een lang proces van bewustwording en ontdekkingen geweest. Ze hadden op tal van manieren studie gemaakt van de manier waarop migranten hun talen van herkomst meenamen naar plekken van aankomst. Ze leerden begrijpen dat mensen en migratie onlosmakelijk verbonden waren en dat de vermenging van talen door de eeuwen heen ook een doodnormaal verschijnsel was. Ze leerden de vele voordelen van meertaligheid stap voor stap kennen. En ze ontdekten de fundamenteën van het creatieve proces – waarin de taal zich tussen ‘eigen’ en ‘vreemd’ vernieuwde.

Bob en Gido waren echte onderzoekers en spraken daarom ook dagelijks over hun eigen blinde vlekken en vooroordelen. *Hadden ze hier werkelijk de vinger op een essentiële maatschappelijke ontwikkeling gelegd? Of was het definiëren van taalvaardigheid als ‘het gemak waarmee van de ene naar de andere taal werd gesprongen’, niet gewoon een geïdealiseerde*

afspiegeling van hoe het er bij hen thuis aan toe ging?

Om zeker te zijn, besloten ze meer onderzoek te doen naar de vraag of zij zelf wellicht een uitzondering op de regel waren. Iedere avond deden ze participatief veldwerk in snackbars, op schoolpleinen en in winkelcentra met hangjongeren, in buurtcentra tijdens bingoavonden, in de keukens van asielzoekerscentra, maar ook in de wachtruimtes van politiebureaus en in de doucheruimtes van fitness-studio's. De uitkomst was overal: Mensen hadden wellicht waardering voor diegenen die de lokale taal goed spraken, maar ze hadden nog veel meer bewondering voor mensen die allerlei talen en stemmen 'vloeiend' door elkaar gebruikten. Bijna niemand die ze spraken vond het perfect spreken van een taal nog heel erg boeiend of belangrijk. Er was geen speld tussen te krijgen. Ze hadden het in hun onderzoek op alle mogelijke manieren gecheckt en ze hadden onweerlegbaar empirisch bewijs verzameld: de D was geen persoonlijke hobby.

De consequentie van het oude ABC model was immers dat het diegenen, die de toevallige

lokale taal niet als hun moedertaal van jongs af aan hadden meegekregen, degradeerde tot tweederangs burgers. Als ze überhaupt al als burgers werden gezien. Ze hadden ook ontdekt, dat zelfs onder de meest taal-getalenteerde nieuwkomers, het hooguit een enkeling lukte om accentvrij een C2 niveau te halen. Op een zeker moment had Bob geconcludeerd dat het ABC model gewoon een gemeen trucje was om ‘nieuwkomers’ uit te sluiten en ze op een hele nare manier – op basis van objectief lijkende regeltjes – te vertellen dat ze geen volwaardig lid van de samenleving konden zijn of worden. En dat werd allemaal ondersteund door deze taalkundig onderbouwde criteria waarmee ze voor bepaalde banen en activiteiten niet in aanmerking kwamen. Zo hoorde je op radio en teevee bijvoorbeeld ook nooit het verhaal of de mening van iemand met een zogenaamd taalniveau van B2 of lager. Het feit dat al deze mensen andere talen wel goed spraken, werd toegedekt of gebagatelliseerd. Sommige talen konden eventueel nog een aanvulling zijn, maar veruit de meeste talen die nieuwkomers spraken werden voor alles gezien als een gebrek. Gido en Bob waren zich tijdens al hun onderzoek steeds

meer van bewust geworden hoe dit quasi wetenschappelijke ABC systeem grote groepen op een onoverbrugbare achterstand zette. Het versterkte de ophemeling van de lokale taal als het hoogst haalbare niveau, in plaats van de aankomst van andere talen te zien als een sociale verrijking.

Zijn collega's zouden zich verdedigen door te zeggen, dat de ABC norm op alle talen overal ter wereld toepasbaar is. Helaas was er in heel veel landen slechts één officiële taal, en binnen die taal werd de lagere en hogere taalvaardigheid bepaald. Voor Gido was het duidelijk dat zijn collega's, die aan de onderbouwing van dit nare systeem hadden meegewerkt en wegkeken van haar consequenties, zich hadden ontpopt als wat bekend stond als *'implicated subject'*.

In de wereld van de D ging het daarentegen om de vaardigheid om springend tussen verschillende talen te dromen, te voelen en te dansen; om de best passende en meest betekenisvolle expressies uit verschillende talen te zoeken, de gelaagdheid van situaties met zinswendingen uit meerdere talen te duiden. Dit alles was op

geen enkele manier onderdeel van hoe zijn collega's destijds de hoogst haalbare taalnorm hadden gedefinieerd. Zij hadden er bewust aan bijgedragen een één-dimensionele wereld te creëren.

Bob had – eerder dan Gido – ontdekt dat alles in een stroomversnelling was gekomen door de opkomst van de nieuwste generatie digitale vertaaltechnologie. Bob had duidelijk een beter gevoel voor techniek dan Gido. Plotseling zag hij overal mensen, die – met behulp van een apparaatje – in een creatief gesprek verwickeld raakten. Overal zagen ze hoe talen zich vermengden. Vooral in snackbars en in wachtkamers waren ze onderdeel van de meest wonderlijke gesprekken. Nieuwe vriendschappen ontstonden en voorheen oppervlakkige relaties verdiepten zich. Eerder hadden zijn collega's geschreven over het zogenaamde 'code-switching', maar dat werd niet gezien als een direct onderdeel van de taalvaardigheid zelf. De norm was het goed spreken van een taal en niet de manier of de creativiteit van het wisselen tussen de talen. Met de introductie van de D brachten ze precies deze cruciale vaardigheid in het

centrum van de aandacht. Zijn collega's hadden decennia gewerkt aan het optimaliseren en testen van de weg die naar dat ultieme C2 niveau zou leiden. En hij maakte van de ene op de andere dag hun hele levenswerk belachelijk door aan hun gerenommeerde schema een D1 en D2 niveau toe te voegen. Alsof ze de essentie over het hoofd hadden gezien. C2 stond plotseling symbool voor de afwezigheid van de vanaf nu belangrijkste vaardigheid. D1 stond voor het creatief kunnen wisselen tussen de talen die iemand zelf ook daadwerkelijk beheerste; D2 stond voor het betekenisvol en creatief wisselen – al dan niet met behulp van vertaaltechnologie – tussen tal van talen, zelfs talen die iemand zelf dus nog niet echt beheerste.

Met de introductie van de D was ook 'de mate waarin de ontvanger tot in detail had begrepen wat de zender wilde zeggen', niet langer het alles bepalende criterium. Als tot nu toe 'een vooraf bedachte boodschap die effectief, via afgesproken taalregeltjes en voorspelbaar werd gecommuniceerd' in het centrum van de moderne wetenschap stond; met het werk van Gido en Bob kwam 'de diepte van de relatie, de

tussenruimte, de intuïtie die zich precies in een enigszins onduidelijk proces kon ontwikkelen, het onuitgesprokene en het gevoel wat er achter de woorden werkelijk bedoeld werd', centraal te staan. Gido en Bob hadden ontdekt dat in het D tijdperk mensen niet wilden stopten bij 'het begrijpen'. De afgelopen 10 jaar had zich in alle lagen van de samenleving een nieuwsgierigheid ontwikkeld naar de voordelen van spontane en meerstemmige ontmoetingen, in plaats van de efficiëntie van perfecte eenduidigheid. In de persoonlijke leefwereld was het meer en meer de warme onderlinge respons geworden, waarin woorden niet slechts afstandelijke 'boodschappen' waren, maar waarin de elkaar wederzijds inspirerende 'stemmen en levenservaringen' – ontsloten via een variatie aan talen – tot een niet uitwisselbare ontmoeting werden. De wereld van de D was een decennia geleden nog ondenkbaar geweest; nu was ze de uitdrukking van een culturele verandering tot in de haarvaten van hun eigen en vele andere samenlevingen. Zijn collega's hadden het niet willen zien. Taal als een wereld van woorden was altijd de wereld van de zender en de ontvanger geweest. De ruimte tussen hen was

hooguit ‘ruis’. In D werd de ruimte rondom degenen die ‘in gesprek’ waren herontdekt als kernelement van de onderlinge wisselwerking. De creatieve betekenissen die ze onderlinge ervoeren, ontleenden ze aan de vele talen, stemmen, herinneringen, ideeën die beiden in deze ruimte konden ontsluiten.

Zij definieerden zich dus door een wederzijdse interesse in hun gemeenschappelijke tastbare tussenruimte. Terwijl de ruimte in C2 op zijn best leeg en stil is, is de ruimte in D juist precies daar, waar de wederzijdse interesse ontstaat. Interesse is ook precies de plek waar taal zich uit meerstemmige fragmenten nieuw formeert. Het criterium is niet langer het perfect begrijpen; het criterium in D is de onderlinge resonantie en uiteindelijk de wederzijdse creatie. Floortje noemde deze interesse vaak *in between being*, waarbij ze gelijktijdig op een grappige manier met haar vinger naar de planeet wees, die sterrenkundigen onlangs hadden ontdekt en waar in de dampkring allemaal stoffen zweefden, die alleen van levende wezens afkomstig konden zijn.

Zo waren Bob en Gido tot de overtuiging gekomen dat de tijd waarin in één samenleving één taal alles beheerste definitief voorbij was. Talen waren voor iedereen in soorten en maten beschikbaar gekomen; de internationale, nationale, regionale en lokale *lingua francas* waren een overblijfsel uit het ABC tijdperk. De creatieve tussenruimte, het springen tussen de stemmen, het vloeiend en soms zelfs bijna onmerkbaar kunnen gebruiken van de taaltechnologie, het wederzijdse gevoel als criterium: alles duidde op een nieuwe tijd.

Zijn wetenschappelijke stellingname bleek, zoals verwacht, niet zonder gevolgen. Zijn nieuwe boek had hij gelukkig niet vooraf in het vakgroep overleg besproken. De D kwam voor zijn collega's dan ook geheel als een verrassing. Hier waren ze niet op voorbereid geweest. Gido en Bob hadden het goed ingeschat dat ze de lancering van de D zo lang als mogelijk geheim moesten houden. Het instituut zou immers terugslaan. Ze zouden hem het succes niet gunnen. Zeker hem niet. Misschien had hij het nog beter onder een pseudoniem kunnen publiceren. Maar ze hadden uiteindelijk samen

besloten dat dit boek ook de overwinning – van degene met de betere ideeën – op het systeem symboliseerde.

Nooit eerder was een eerste druk in de taalwetenschap bij Cambridge University Press gelijktijdig in 28 talen – allemaal in een oplage van 100.000 exemplaren – verschenen. Op de dag van de lancering roemden de tientallen nationale kranten en de internationale pers zijn boek. *Geen boek had de laatste 10 jaar indringender beschreven wat er in de samenleving gaande was.* En Gido had die verandering in één letter samengevat: de D. Tal van grappen en woordspelingen in tal van talen zag hij in de dagen na publicatie voorbij komen. *Waterstones Piccadilly* prees op de immense digitale billboards zijn boek 24/7 aan met ‘*The New D-Day*’. De meeste commentatoren hadden het boek nog helemaal niet gelezen, maar alleen de titel was al aanleiding tot een eindeloos aantal bespiegelingen en enthousiaste steunbetuigingen.

Veel van de collega’s in zijn vakgroep waren decennialang betrokken geweest bij de ontwikkeling van het ABC model. De directeur van de

vakgroep had destijds als jonge postdoc nog de speciale opdracht gekregen om te werken aan een overtuigende codering van het C2 niveau voordat het de *Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR) erkenning zou krijgen. En bij de ingang van het instituut hing sindsdien de ingelijste – met de hand geschreven – flap van de posterpresentatie bij de Raad van Europa tijdens de vaststelling van het model:

C2 is Civilisatie

Wij begrijpen zonder moeite alles wat we horen en lezen. Wij kunnen uit tal van bronnen coherent samenvatten, argumenten reconstrueren en presenteren. En wij kunnen ons spontaan en vloeiend uitdrukken, waarbij we een onderscheid maken met de fijnste nuances in zelfs de meest complexe situaties.

Met de publicatie van zijn boek was Gido's carrière op het instituut abrupt voorbij. Zijn collega's keken hem *the day after* op het instituut niet meer aan. Ze hadden de vorige avond met

elkaar gebeld. Ze hadden afgestemd. *Hij moest weg; dit was hoogverraad. Hij had kapot gemaakt wat zij zolang hadden opgebouwd. Hij had moeten weten dat de taalwetenschap geen empirische wetenschap is; hun discipline maakte de werkelijkheid. En wel zo, zoals zij onder elkaar hadden afgesproken. Zij hadden de norm gezet. En dat alles zette hij op losse schroeven. Hij had het moeten weten. Hij had het hun moeten vragen.*

De derde dag werkte zijn pasje niet meer. Hij kon het instituut niet meer in en vroeg de receptionist of hij aan de balie even mocht inloggen op het systeem. Maar ook zijn email was geblokkeerd. Hij liep verbouwereerd terug naar huis, maar was nog verbaasder toen hij zag dat er achter de voordeur – onder de brievenbus – een enorme stapel papier op de vloer lag. Het waren honderden kaartjes en brieven van fans van over de hele wereld in alle kleuren van de regenboog. Bovenop in het midden lag ook één grijze brief.

Hij ging in zijn stoel aan het raam zitten en keek naar de postbode, die aan de overkant van de straat al een tijdje aan het zoeken was naar

een huisnummer dat blijkbaar niet bestond. Gido opende de grijze brief met zijn brieven-opener en haalde hem er uit. Bob zag hem aandachtig lezen en voelde dat er iets naars op het papiertje stond. Als steun ging hij op zijn voeten liggen.

De faculteitsdirecteur had hem op staande voet ontslagen. Onherroepelijk. Ze hadden een enquête onder medewerkers gehouden. Alle medewerkers hadden aangegeven dat Gido hen grenzeloos had geïntimideerd. Veel collega's hadden aangegeven dat ze niet meer konden slapen door zijn boek. Enkelen hadden zelfs slaapcompensatie uren tijdens werktijd aangevraagd.

Het argument voor ontslag was eenduidig: 'grensoverschrijdend gedrag'. Een medewerker die systematisch de gezondheid van zijn collega's ondermijnde, was niet langer welkom op het instituut. Ze hadden ook zijn e-mails van de afgelopen 10 jaar nagepluisd en inderdaad – zoals verwacht – talloze instituut vijandige berichten gevonden. Allemaal mailtjes van Bob aan Gido, waarin hij hem tijdens de middag-pauze nog even snel zijn overdenkingen van die

ochtend wilde meegeven voor Gido's vergaderingen in de middag.

Het feit dat hij de D betitelde als een wetenschappelijk werk had de oorspronkelijke status en goede naam van het instituut nog wel het meest aangetast. De directeur zag dan ook geen enkele vertrouwensbasis meer om nog verder met elkaar in gesprek te gaan.

Bob vond het als de laatste stuiptrekkingen van een achterhaald instituut. De ruimte tussen Gido en zijn instituut had kosmische proporties aangenomen. Bob voelde dat Gido zojuist definitief afscheid had genomen van zijn verleden.

E.

De Aarde

Bob leefde sinds 7 jaar met Gido samen in een leuke woning in de binnenstad. Ondanks dat ze bij het wandelen altijd veel andere dieren tegenkwamen, verbracht Bob toch het allerliefste zijn tijd thuis of met Gido. In het eerste jaar van hun relatie hadden ze hun eigen gezamenlijke taal ontwikkeld, waarin ze met elkaar konden lezen en schrijven. In hun relatie was Bob vaak degene die de dingen net weer even iets verder dacht en daar dan ook de nieuwe woorden en symbolen bij vond.

Bob had de afgelopen jaren heel veel met Gido over de D gesproken en had hem keer op keer proberen te overtuigen om nog een stap verder te gaan. Als hij op zijn werk dan toch problemen zou krijgen, dan kon de breuk met de bestaande inzichten maar beter radicaal zijn. Hij zou sowieso een nare brief van zijn directeur krijgen. Dan maakte het ook niet meer uit of hij zich met een kleine of een grote stap van zijn collega's verwijderde.

Gido zelf had echter lang gehoopt dat hij met de D nog binnen het ABC gedachtengoed zou kunnen blijven. *Wellicht hoefde hij zijn baan aan het instituut niet te verliezen? Alles kon je eigenlijk immers ook zien als slechts een aanvulling op het bestaande systeem.* Bob vond die gedachte tamelijk naïef, omdat mensen nu eenmaal de onuitstaanbare neiging hebben om kleine verschillen tot iets oneindig groots op te blazen.

Maar Gido had Bobs oorspronkelijke – veel verder reikende – plan niet aangedurfd. Uiteindelijk had hij er voor gekozen om hun onderzoek te beperken tot de menselijke talen. Bob snapte Gido's angst wel, maar vond het toch ook een beetje een gemiste kans.

Bob had daarom overdag – als Gido op het instituut aan het werk was – zelf het heft in handen genomen. Ondanks dat hij het liefste achter het raam in de zon lag te denken over wat hij 's avonds met Gido wilde bespreken, wist hij ook dat het tijd was dat hij zijn eigen verantwoordelijkheid zou nemen. Hij voelde zijn roeping, die hij niet langer kon negeren.

Gido en Bob hadden vaak over de vreemde traagheid in Bob's leven gesproken en waarom het altijd zo lang duurde voordat Bob in beweging kwam. Om dat deel van zijn persoonlijkheid onder ogen te zien, hadden ze Floortje gevraagd ook de sterren van Bob te lezen. Ze had al snel gezien dat Bob zijn 'Maan in Stier' stond; dat verklaarde volgens haar veel. De maan symboliseerde Bob zijn gevoelens, zijn emotionele intuïtie, die hem vertelde wat hij moest doen. De stier komt heel langzaam op gang, maar als hij eenmaal rent, dan is hij ook nauwelijks te stoppen. Zo was het blijkbaar ook met Bobs beslissingen: een gevoel kon bij hem heel lang sudderen, maar dan plotseling was hem alles duidelijk. Dan had hij diep in zichzelf een beslissing genomen. Dan was hij ook niet meer te stoppen.

Bob had een paginagrote advertentie in het buurtkrantje gezet en postertjes in de supermarkt opgehangen. Daarop had hij geschreven: *Ik zoek meertalige teamleden voor het ontwikkelen van een radicaal vertaalprogramma om de wereld te redden.* Al binnen een uur hadden zich acht enthousiastelingen aan hun voordeur

gemeld: de kassière van de supermarkt, een gepensioneerd taalwetenschapper, een celliste en een antropologe, een stadsbioloog en drie studenten informatica. Bob wist echter dat het zonder de betrokkenheid van dieren, bomen en andere planten niets zou worden. Hoe konden mensen nu weten hoe planten en bomen precies met elkaar spraken zonder henzelf aan het woord te laten? Mensen hadden wellicht ooit gehoord over bomen die elkaar via wortelnetwerken ‘dingen’ doorgaven, maar hoe zouden zij dit magisch mysterie ooit op een goede manier kunnen programmeren?

Bob was daarom – nadat hij alle menselijke enthousiastelingen netjes had afgewezen – zelf de wijk ingegaan en had een aantal bekenden uit zijn netwerk persoonlijk benaderd. Na een dag bestond zijn team uit zijn vriend Eik in het midden van het park, de dolfijn in de visvijver direct links van Eik, een honingbij uit het aangrenzende bloemenveld, een vrijgemaakte bonobo en een zanglijster, die als nieuwkomers ook vaak in Eik de nacht doorbrachten. Na enkele startsessies hadden Bob en zijn team ontdekt dat er eigenlijk drie verschillende soorten talen

waren: minder, meer en zeer complexe talen. Sommige van de diertalen richtten zich slechts op de communicatie met de eigen soort, andere – complexere – talen waren in staat om de interactie tussen verschillende diersoorten te ondersteunen, en de meest complexe talen maakten zowel het onderlinge begrip tussen dieren als planten mogelijk. Bob vond het interessant te ontdekken dat de meeste mensentalen eigenlijk in de allerlaagste categorie van weinig complexe talen moesten worden ingedeeld, terwijl veel mensen juist dachten dat hun taal de meeste geavanceerde ter wereld was. Bob had ook de indruk dat mensen vaak dachten dat ze juist vanwege hun taal ver boven andere levende wezens uitstegen, terwijl ze eigenlijk niet of nauwelijks in staat waren om onderling in hun eigen talen, of met die van andere diersoorten, te communiceren.

Zo codeerde Bobs team – zonder dat Gido wist wat ze aan het doen waren – in enkele maanden duizenden dieren-, planten- en bomentalen; ze bouwden het programma in de vorm van een app en testten het op gebruiksvriendelijkheid zowel ter land, in de lucht, als onder water. Ze

bouwden een sensor die je tegen planten en bomen aan kon leggen. Met het programma werd een directe verbinding tussen dieren en planten gemaakt. Via het schermje zag en hoorde je in de taal naar keuze gewoon wat ‘de ander’ probeerde te zeggen. Soms waren er in een taal ‘geen woorden voor’ om te kunnen begrijpen wat er in een andere taal werd gezegd. Dan switchte de app automatisch naar een taal met de dichtst bij zijnde betekenis, dan wel met de meest resonerende *mindset*. Het was echter nooit Bobs intentie geweest om een einde te maken aan de dominantie van de mensentalen.

Bob had Gido dus nog steeds niet durven vertellen dat door hun baanbrekende werk van de afgelopen maanden, de inzichten van de D onder-tussen alweer een beetje achterhaald waren. De D was internationaal bij linguïsten de afgelopen dagen ingeslagen als een bom. Bob had het liefste dat Gido nu zou doorzetten, zijn collega’s opnieuw overrompelen en definitief op grote afstand zetten met een nog radicaler programma. Vanavond zou hij Gido alles vertellen over zijn ontdekkingen en over de voorbereidingen die hij had getroffen voor het schrijven

van de E over de communicatie tussen mensen, dieren, bomen en planten. In een eerste definitie die Bob had opgesteld zou E1 staan voor de simpele vaardigheid om zich ook in de taal van een andere dier- of plantensoort uit te drukken, terwijl E2 de vaardigheid zou aangeven om zich afwisselend in verschillende planten- als dierentalen met andere levende wezens te onderhouden. Het creatieve en intuïtieve proces dat Gido tussen mensen met de D inzichtelijk had gemaakt, zouden ze nu met de E voor alle levende wezens kunnen begrijpen en bevorderen.

Bob had zelf nog wel een beetje moeite gehad om zich de communicatie met planten en bomen eigen te maken, maar door een spoedcursus van de honingbij had hij toch in korte tijd een grote gevoeligheid ontwikkeld. Ze hadden samen urenlang met hun voor- en achterpoten rondom Eik gestaan. Toen het donker werd had Bob daadwerkelijk kunnen voelen wat Eik hem wilde zeggen. Omgekeerd voelde Eik een diepe warmte en trots voor Bob, die zich als één van de eerste viervoeters inspande om de stem van planten en bomen te horen en hoorbaar te maken. Vaak vonden ze bomen slechts interessant

om tegenaan te plassen. Eén van de ideeën die Bob tijdens zijn sessies met Eik had gekregen was dat het mogelijk moest zijn om de chemische en elektrische signalen – die bomen en andere planten via hun wortels in het *Wood Wide Web* afgaven – om te zetten naar andere talen. Talen hoeven immers niet persé hoorbaar of leesbaar te zijn – woorden hoeven niet het medium te zijn – talen kunnen ook op andere manieren tastbaar of voelbaar zijn.

Gido zat nog steeds in zijn stoel met zijn kleurrijke stapel fanmail en Bob voelde aan dat dit een slecht moment was om Gido te vertellen dat het na de D nu de hoogste tijd was voor een boek over de E. Hij ging maar weer op zijn voeten liggen en wachtte geduldig tot Gido honger zou krijgen; tijdens het eten zou hij dan proberen om er rustig over te praten.

Bob wist dat hij Gido voorzichtig, stapje voor stapje moest meenemen. Het hele verhaal in één keer vertellen was onmogelijk. Daarom vertelde hij eerst maar voorzichtig dat hij vandaag urenlang met zijn vriend Eik een meertalig experiment had gedaan. *Ik stond vandaag behoorlijk lang met Eik te praten en dacht hoe*

leuk het zou zijn als we Floortje eens zouden vragen om ook voor Eik een persoonlijke horoscoop te maken. Gido keek bedachtzaam, omdat hij nog niet kon inschatten waarom Bob dat voorstelde. *Als Bob geheimzinnig van de hak op de tak sprong had hij meestal een groter plan in zijn hoofd. Of probeerde hij iets te verbergen?* Bob zag hem denken, maar wachtte rustig af. Na een tijdje zei Gido dat ze daarvoor dan hoogstwaarschijnlijk een geboortetijd en geboortedatum van Eik moest hebben. En dat dat voor een boom niet zo makkelijk te achterhalen zou zijn.

Bob had Gido de vraag al weken geleden willen stellen en wist dat Gido zou proberen een uitweg te vinden om nog even geen besluit te hoeven nemen. Bob was dus voorbereid. *De coördinaten van de plek van geboorte zijn natuurlijk geen probleem en voor de exacte geboortedatum ben ik even in het buurtarchief gedoken. Ook dat bleek geen probleem.* Hij schoof een kopietje van een krantenartikel uit het lokale nieuwsblad over de tafel richting Gido. Uit het onderschrift bij de grote zwart-wit foto bleek dat 3 buurtkinderen met een gietertje precies

60 jaar geleden op zondagmiddag 5 juli om 14.11 uur een eikel in grond staken. Op de plek van Eik was een paar maanden daarvoor een oude eik door de bliksem geveld. De buurt was daarover heel verdrietig en wilde hem graag vervangen. Robert, Peter en Hans waren de drie jongentjes die namens de buurt gelijktijdig een eikel in de grond staken. Niemand zou ooit weten wie van de drie zijn eikel tot de huidige Eik was uitgegroeid.

Floortje vond het een leuk idee. Tot dan toe had ze in haar praktijk nog nooit de horoscoop van een boom getrokken. Het was op een zonnige dag dat ze Bob thuis ophaalde om samen naar Eik te wandelen. Ze vonden hem zoals gebruikelijk in het midden van het park. Als kennismaking maakte ze zestig rondjes om zijn grillige stam. Bob liep haar in de andere richting tegemoet. Hij probeerde in hetzelfde tempo als Floortje te lopen, zodat ze elkaar 120 keer zouden tegenkomen. Had hij berekend. Floortje liep gelukkig heel langzaam, maar na 12 keer was hij toch de tel al kwijt.

Bob was ook afgeleid, door hoe de zon door Eiks bladeren tintelende en de wind door zijn

bladeren twinkelde. Bob dacht dat Eik en de Wind waarschijnlijk goede vrienden waren en ook vaak samen muziek maakten. Hun geluiden waren voor de zanglijster reden geweest om naar het park te verhuizen en Eik te vragen of ze bij hem mocht wonen. Zo was er een klein orkestje ontstaan.

Na het ritueel haalde Floortje de gegevens van Eik – die Bob voor haar op een papiertje had geschreven – uit haar tas. Ze keek omhoog, las de gegevens gedragen voor en vroeg of Eik haar een signaal wilde geven als dit niet zijn ware ontstaansmoment was. De wind was gaan liggen en even bleef het muisstil rondom Eik.

Floortje haalde haar handboeken uit haar tas, pakte een rekenliniaal en maakte haar berekeningen. Ondanks dat de astrologie een zeer exacte wetenschap was, hield ze er een relatief intuïtieve benadering op na. Ze wierp weliswaar een indringende blik op de cijfers, tekens en schematische verbanden, die ze ondertussen op een kladje had geschreven, maar haalde toen diep adem en begon langzaam te praten alsof ze in trance was. *Oh, Eik, jouw zon staat hoog boven jouw kruin, in je negende huis, je*

analyseert het liefste wat er daar onder jou gebeurt en wat voorbijgangers met elkaar bespreken. Maar soms ga je zo op in je denken en het tegen elkaar klapperen van je bladeren, dat je jezelf moet manen om je bewust te zijn van je enorme stam, dat je je gewicht in de strijd moet gooien, heen en weer zwiepen, dansen, swingen, je bladeren tegen elkaar aan gooien, je bewegen met de stroom van de lucht en voelen waar je staat.

Terwijl ze sprak, dacht Bob terug aan wat hij had gevoeld toen de honingbij hem had geleerd om Eik vast te houden. Hoe zijn poten aan het eind van de dag precies voelden hoeveel leven zich binnen in zijn stam afspeelde: als voelsprieten, die zich diep in de borrelende en gistende materie hadden genesteld. Hij had ook gevoeld hoe de energie tussen zijn linker- en rechterpoot door de dikke stam heen en weer kronkelde. Eerst voelde hij vooral een beweging van links naar rechts, maar iets later kreeg hij het idee dat er 'iets' van binnen langs de schors circuleerde, en dat 'iets' zich gelijktijdig in een soort van opwaartse en neerwaartse spiraal bewoog. *Was dit hoe bomen innerlijk dansten?*

Het bewegen van takken en bladeren was wellicht de buitenkant, maar was hun chemische en energetische communicatie niet veel meer waar het werkelijk om draaide? Als bomen in directe verbinding met de Aarde stonden, waren hun wortels dan niet als het ware de huid van de Aarde zelf?

Ondertussen leek het erop dat Eik de wind had gevraagd terug te keren. Hij wilde iets zeggen. Het fluisteren van de takken zwelde langzaam aan. Bladeren, duizenden tegelijk, trilden ritmisch quasi woorden vormend. Bob voelde niet veel later ook de siddering in de kern van de stam en hoe de vibraties – melodische pulserend – zich in de grond onder zijn poten door het wortelnetwerk verspreidden.

Bob legde opnieuw zijn poot tegen zijn ruwe bast. Er ging een rilling door zijn lijf, alsof hij een onzichtbare boodschap ontving. *Ik voel dat je het voelt*, vibreerde Eik ritmisch door zijn stam. Bob voelde plotseling dat dit een cruciale wederzijdse ervaring was voor het formuleren van hun theoretische uitgangspunten; *Echte taal is wat we voelen als onze lichamen en haar*

stemmen gelijktijdig de ruimte tussen ons raken.

Ondanks dat Bob Gido net zoveel bewonderde als zichzelf, dacht hij dat het voor hem toch heel moeilijk zou zijn om zijn ervaring van zo-even op eenzelfde manier te ervaren. Mensen waren nu eenmaal nogal gericht op het communiceren met woorden en veel minder via het voelen van dingen. Ze waren veel meer dan andere diersoorten ver van de natuur afgedreven. *Maar als twee mensen het wellicht toch zouden kunnen, dan waren het wel Gido en Floortje*, dacht Bob. Floortje had naar Bob staan kijken en had nu haar hand ook op de stam van Eik gelegd.

Bob dacht verder na: *Hoever stonden de mensen niet af van de begrijpelijke taal die bomen onderling hadden ontwikkeld? Een taal die niet van buitenaf in abstracties over de Aarde sprak, maar in directe wisselwerking met de Aarde? Een taal die de Aarde ook direct voedde en haar zuurstof, voeding en schoonheid gaf?*

Ook Floortje was ondertussen weer terug in haar *flow* en praatte zonder onderbreking

tegen Eik over wat ze allemaal uit de sterren en planeten over hem te weten was gekomen. Bob had langzaamaan een beetje spijt dat hij Eik in deze positie had gebracht. Floortje deed zeker haar best om via hypnotiserende bewegingen Eik in zijn kern te raken, maar haar C2 mentaal bleef toch vooral een magere poging om via woorden, beschrijvingen, theorieën, suggesties, ideeën en abstracties in contact te komen. *Mensen wilden de ander toch allereerst begrijpen, informeren, inspireren, adviseren, beoordelen, indelen, uitdagen, ... in plaats van om eenvoudigweg met die ander te zijn*, dacht Bob. Mensen wilden je uiteindelijk toch altijd op één of andere manier in een bepaalde richting sturen.

Terwijl Floortje arme Eik nog aan het toeteksten was over de stand van de maan tijdens zijn geboorte, realiseerde Bob zich dat de omzetting van directe naar indirecte taal misschien nog wel de grootste opgave was waar ze als projectteam voor stonden. Ze zouden het heel concreet moeten maken voor mensen als Gido en Floortje. Het was in ieder geval duidelijk dat de

dierenwereld daarin een belangrijke rol zou spelen.

Daarom was Bob heel blij met de zanglijster in het team die de werkgroep lucht, wind en storm leidde. Daar spraken ze in essentie over de rol die lucht speelde in de transmissie van allerlei verschillende talen, in de vorm van geluiden, geuren, lichtsignalen of andere energieën. Maar Bob was ook heel blij met de dolfijn als de trekker van de werkgroep water. Zo had Bob regelmatig met de dolfijn het voorbeeld van Eik, die een andere boom water gaf, besproken. Het was door de maanden heen uitgegroeid tot één van de meest symbolische voorbeelden van hun benadering. Want als een boom merkt dat een andere boom water nodig heeft, dan spreekt zij zich uit door daadwerkelijk druppeltjes door haar wortels naar die andere boom te sturen. De dolfijn was conceptueel naast Bob één van de sterkste teamleden en had wel eens in een teambespreking gezegd: *De taal is de actie en de actie is de taal. Maar de vertaling van een dergelijke handeling in de woorden van mensentaal is van nature vrijblijvend en oppervlakkig. Een mens zou quasi actiegericht*

kunnen zeggen: 'Ik geef een boom water en ik doe dat omdat ze dorst heeft'. Het lijkt te beschrijven wat er gebeurt, maar je voelt de distantie, want de eigenlijke actie is in het geval van mensen een geheel ander chapter.

Bob had dit soort zinnen altijd meteen genoteerd om later als citaat in hun nieuwe boek te kunnen gebruiken. Vaak bouwde hij daarna zelf voort op de bespiegelingen van de dolfijn: *Dat is inderdaad precies wat mensen aan de lopende band doen: Ze vertalen een actie in een indirecte beschouwing, waaruit de actie is verdwenen. Ze hebben geen idee wat directe taal is, ze gaan namelijk altijd eerst ergens over nadenken, waarmee de spontaniteit is verdwenen. Nooit zijn hun woorden gelijktijdig ook een concrete bijdrage aan hun collectieve verantwoordelijkheid.*

De tegenstelling tussen indirecte mensentaal en directe natuurtaal bleek na enige weken echter een grote dwaling in hun onderzoek te zijn geweest. Bob kwam er toevallig achter dat hij iets heel wezenlijks over het hoofd had gezien.

Het moment dat Bob zich dat realiseerde was vier weken geleden toen Floortje aan het eind van de middag was komen aanwaaien en zich op de bank had genesteld. Niet veel later kwam Gido uitgeput thuis na een vermoeiende dag op het instituut en plofte met een zwaar hoofd bij haar op de bank. Bob lag in zijn mand te doezelen, maar volgde met één oog wat er gebeurde. Floortje zei niks, maar strekte haar handen uit naar Gido en begon hem te masseren. Eerst zijn voeten, daarna kropen haar handen met zachtjes draaiende bewegingen heel langzaam verder omhoog. Gido had zijn ogen gesloten en kreunde een beetje zoals hij Eik eerder die dag had horen doen. Floortje lag nu naast Gido en hield met haar 10 kringelende vingers alle uit hoeken van zijn hoofd vast; ze maakte dicht bij zijn oor een zacht zuigend geluid alsof ze de zwaarte uit zijn hoofd wilde trekken. Bob realiseerde zich met een schok dat ook mensen blijkbaar een directe taal hebben, waarin ze niet eerst alles in woorden voordeden. Dat het hem nooit eerder bewust was opgevallen, had er waarschijnlijk mee te maken dat mensen hun directe taal in het bijzijn van anderen zoveel mogelijk geheim hielden. Hij herinnerde

zich nu ook dat hij met Gido wel eens een keer naar een dansavond was mee geweest. Daar had hij onder een tafeltje de hele avond naar de dansvloer liggen kijken. Hij realiseerde zich met terugwerkende kracht dat ook dansende mensen eigenlijk nauwelijks iets zeggen; dat het vooral de directe taal van hun ritmische lichamen is, die de tussenruimte vult met geuren, kleuren, beweging en energie.

Bob ging maar eens even bij de bank kijken wat Floortje allemaal precies aan doen was, want de massage met haar vingers had zich nu veranderd in de taal van haar hele lichaam. Hun tussenruimte had zich ondertussen tot het minimale verkleind. En Gido kreunde als Eik tijdens een zware storm. Bob liep maar weer snel een beetje achteruit richting zijn mand, omdat ook Floortjes ongeremde geluiden nu een beetje pijn aan zijn oren deed.

In één klap was het Bob helder geworden dat directe taal bij mensen, net als bij planten en dieren, een belangrijk commitment is om iets goeds voor de ander te doen, maar dat het daarna ook heel moeilijk blijft om in woorden over de daden na te praten. Toen Floortje en

Gido een beetje uitgelegd waren, gingen ze beiden rechtop op de bank zitten en keken elkaar zwijgend aan. Na een minuutje stond Gido op en vroeg Floortje of ze zin in koffie had.

Bob lag alweer breeduit in zijn mand en hoorde Floortje nog wel iets van ‘lekker’ mompelen, maar Gido voerde toen al een soort van gevecht met de koffiemachine in de keuken. Waarschijnlijk was het net zo moeilijk een gevoel van verrukking onder woorden te brengen als bijvoorbeeld de smaak van een Malbec: *zwarte kersen en pruimen met een hint van chocolat en vanille*. Het blijft toch een mager aftreksel van de werkelijke smaak. Directe taal zegt gewoon precies – 1 op 1 – wat het doet, terwijl de woorden van indirecte taal omgekeerd juist bijna altijd niet doen wat ze zeggen.

Eén essentieel kenmerk van de E zou dus in ieder geval de vertaling ‘van denken naar doen’ en ‘van doen naar denken’ zijn. Bob had al een paar experimentjes gedaan om in het vertaalprogramma een optie in te bouwen, waarmee mensen de directe taal van bomen daadwerkelijk zouden kunnen voelen. Vanwege de vaak wat ongevoelige ziel van mensen hadden ze wel

een honderdvoudige dosis aan de pollen, energie- en vochtstromen als standaard ingesteld om de ervaring van dieren, planten en bomen goed na te bootsen. Daarbij maakten ze ook gebruik van de meest recente kennis over hoe mensen op ‘homeopathische’ hoeveelheden reageerden. Het programma moest dus ook werkelijk ‘sidderingen, rillingen en klamme handen’ veroorzaken. Bob wist dat ze de sleutel tussen de directe en indirecte talen hadden gevonden. Het was nog slechts een kwestie van finetunen en hij verheugde zich er nu al op dat hij binnenkort allerlei dingen op Gido en Floortje zou kunnen uitproberen.

Bob probeerde nu al enige tijd Floortje af te leiden en te verlokken met een verhaal over de tompoezen die Gido bij hen thuis in de koelkast had staan. Met de tompoes in het vooruitzicht bleek het uiteindelijk toch eenvoudig om Floortje mee te lokken en de aanhoudende kwelling van Eik te beëindigen. Bob keek nog even om en rook de vleug van heerlijk ruikende bloesem als dank en waarmee Eik hun vriendschap bevestigde.

Eik vond dat Bob – als vriend en als leider van het buurtteam – goed voor hem zorgde en vond het ook heel fijn dat Bob had aangegeven dat ze niet alleen maar ‘geanonimiseerde data’ zouden publiceren ‘over’ alle dieren en planten, maar dat alle betrokkenen ook medeauteur van de E zouden zijn en dat ze allemaal een gelijkwaardige stem zouden krijgen.

F.

De Kosmos

Bob zat ondertussen met Floortje thuis op de bank, terwijl er drie tompoezen met een roze bovenkant op tafel stonden. Gido was boven echter nog wat aan het rommelen. Ze hoorden geluiden die ook Bob niet direct kon thuis brengen. Het dakraam sloeg open en dicht, ze hoorden een boerend geluid en het was duidelijk dat Gido iets probeerde te bevestigen en dat dat niet zo wilde lukken. Na anderhalf uur kwam hij eindelijk naar beneden.

Ze hadden alle drie een geheel eigen manier om een tompoes te eten, maar alle drie maakten ze verrukte geluidjes bij ieder hap. Toen Bob als eerste klaar was, vond hij het de hoogste tijd om Gido in te wijden in de ontdekking van de E. Hij vertelde over zijn multi-animale onderzoeksteam en over de vele interviews die ze hadden gedaan. *En we hebben een geheel nieuw vertaalprogramma ontwikkeld waarmee we eindeloze hoeveelheid stemmen, gevoelens en betekenissen voor de meest vreemde planten en dierensoorten toegankelijk kunnen maken. En bijna nog*

mooier is dat we de belangrijkste hobbels voor het vertalen tussen directe en indirecte talen hebben genomen. Als je tijd hebt kunnen we de speciaal voor jou en Floortje ontwikkelde pulserende sensoren – waardoor jullie eenvoudig met Eik kunnen spreken – graag een keertje testen.

Bob zag dat Gido zijn lege tompoesschoteltje nerveus met zijn tong aflikte, wat in hondentaal betekende dat hij er nog een beetje moeite mee had om de nieuwe situatie te accepteren. Hij moest – zoals Bob al had verwacht – gewoon nog even wennen aan het idee dat hij zijn recente succes met de D nu alweer los moest laten en verruilen voor een nog radicaler idee. Bob vertelde Gido daarom geruststellend dat hij de letter E speciaal voor hem had gekozen, zodat iedereen zou begrijpen dat dit nieuwe boek onderdeel van een reeks was. Iedereen zou snappen dat Gido aan een veel groter project werkte. De D was als het ware de appetizer geweest en nu kwamen na de E mogelijkwerijs nog meer letters. Het was in ieder geval nu de hoogste tijd voor de volgende stap. De wereld wachtte smachtend op het E tijdperk en

daarom moest Gido – samen met het buurtteam – nu zo snel mogelijk de meeste recente taalkundige inzichten bij een groot publiek bekendheid geven. Ze zouden een ongeëvenaarde standaard voor de gehele linguïstische wetenschap kunnen neerzetten. *We verleggen in één klap de aandacht naar de wederzijdse waarde en betekenis van alle levende wezens. En door de mensentalen onderdeel te maken van een veel breder palet aan talen – die allemaal een specifieke bijdrage aan de kennis over onze planeet hebben – creëren we een diepe verbondenheid met de Aarde.*

Bob zag dat Gido langzaamaan begon te snappen hoe groot het was waaraan ze in het buurtteam hadden gewerkt. Hij liet zijn bezorgdheid varen en over zijn gezicht vormde zich langzaam een gelukkige glans. Hij vertrouwde Bob net zoveel als Floortje. Floortje was nog aan het stoeien met haar tompoes. Bob ging verder: *We moeten er overigens wel op voorbereid zijn, dat veel mensen – die tot voor kort nog geloofden dat zij met hun C2 score de beste in de wereld waren – ernstig teleurgesteld zullen zijn. Misschien willen die mensen onze ontdekkingen*

zelfs wel ondergraven. Ze zullen een verhaal verkondigen dat de menselijke taal heel bijzonder is, bijvoorbeeld omdat het van god gegeven is, of omdat mensen de enige soort zouden zijn, die niet-triviale compositionaliteit zou kennen. Of zoals jouw collega van de oude stempel dat eens heeft proberen te beschrijven: mensen hebben als enigen ‘the capacity to combine meaningful elements into larger meaningful structures’. Daarom ben ik zo blij dat onze buurtteam bonobo dit direct kon weerleggen, door te laten zien dat hij deze capaciteiten ook bezit.

Gido zette zijn schone schoteltje weer voor hem op tafel. In zijn ogen was de laatste angst verdwenen, hij voelde zich vrij om aan de waarheid te werken. *Bob, ik ben jou en jouw team en ook Eik eeuwig dankbaar. Het spijt me zo dat ik zo lang in die D ben blijven hangen. Laten we nu samen zo snel mogelijk het grote E boek schrijven en jullie app activeren, dan kan iedereen met al jullie kennis aan de slag. Dan kunnen we wellicht de wereld nog redden.*

Floortje was nu ook klaar met haar tompoes en vroeg wat Gido voorheen toch allemaal boven op zolder had gedaan en waarom het allemaal

zo lang moest duren voordat ze aan het gebakje konden beginnen? Gido keek beiden aan en vroeg of ze een geheim konden bewaren, omdat hij net als Bob met iets heel radicaals bezig was. *Ik heb boven de voorbereidingen getroffen voor het onderzoek naar de taalkunde van de toekomst. En door de E, realiseer ik me dat we ook al over de F moeten spreken. En weet je Floortje, zonder jou zou ik nooit op het idee gekomen zijn. Want zojuist heb ik een begin gemaakt met het opvangen van de stemmen, die we buiten de Aarde in de Kosmos kunnen horen. Ik heb verschillende kosmische zenders, ultra brede spectrum ontvangers en verschillende opname-recorders geïnstalleerd. De F gaat volgens mij over het vertalen van al die talen die wel bestaan, maar die we nog helemaal niet kunnen kennen of voorstellen, omdat ze ons vanuit de kosmos nog niet hebben bereikt. Maar we weten gewoon dat er een hele grote kans is dat er – daar ver weg – oneindig veel leven is. En levende wezens communiceren nu eenmaal met elkaar. Het kenmerk van leven is immers dat het communiceert met zijn of haar omgeving. En waar communicatie is, is dus per definitie ook een taal. Ik ben zo blij dat we nu met de E in*

staat zijn alle taalgevoeligheid en intelligentie op Aarde samen te brengen. Maar het is ook duidelijk dat de planeten en sterren – die jou, Floortje, zo precies vertellen wat de wereld te wachten staat en wat er op ons toekomt – zonder enige twijfel het project van de toekomst is.

Bob was heel trots op Gido. Hier had hij altijd op gehoopt; dat hij Gido niet hoefde te overtuigen om zichzelf uit te dagen en nog een stap verder te gaan. Nu hij zijn baan kwijt was, ontpopte zich plotseling de ware Gido.

Bob vond dat Gido een inspirerend pad was ingeslagen en vond het mooi om te zien hoe hij Floortje de erkenning gaf die haar toekwam. Hij wist echter ook dat de vaardigheid om onbekende talen uit de ruimte te ‘begrijpen’, laat staan te ‘spreken’, valt of staat met het feit dat we ze ons ook kunnen voorstellen als een taal. *De waarneming van een taal loopt altijd via één van de zintuigen, maar als er nu zintuiglijke dimensies zouden bestaan, die we nog helemaal niet kennen, dan zouden we helemaal niet kunnen waarnemen dat die talen en boodschappen op ons toekomen. En dat zou*

natuurlijk voor de hele Aardse gemeenschap een enorme gemiste kans zijn.

Gido zat opnieuw met volle bewondering naar Bob te luisteren. Hij was er met zijn microfoons en opname apparaatjes vanuit gegaan dat er vanuit de kosmos iets te horen zou zijn, maar Bob was hem weer een stap vooruit. Ze zouden eerst fundamenteel onderzoek moeten doen naar de mogelijk dimensies van andere, nog niet kenbare zintuigen.

Floortje was in slaap gevallen en steeds verder van de bank naar beneden gegleden. Bob had haar niet wakker willen maken. Toen ze uiteindelijk met een bons op de vloer terecht kwam, schrok ze alsnog wakker. Ze leek duidelijk geamuseerd en keek met een quasi serieuze blik naar Bob en Gido. Schijnbaar had haar onderbewuste toch iets van het gesprek meegekregen: *Ik zou me dan graag – met jullie goedkeuring – willen richten op werkgroep G, want jullie gaan er toch van uit dat we alle vormen van communicatie kunnen begrijpen en dat jullie vertaal programma alles in een willekeurige andere taal kan omzetten. Maar dat zou wel eens een hele menselijke gedachte kunnen zijn.*

Een naïeve gedachte ook, omdat in de sterren duidelijk is te lezen dat heel veel dingen helemaal niet zo eenduidig zijn te verklaren. Er zijn zoveel tegenstrijdige conjuncties waardoor we soms niet kunnen weten hoe zwaar een stem weegt. De kosmos is immers gevormd in een situatie van ultieme meerstemmigheid. Dingen kunnen gewoon plotseling en onaangekondigd gebeuren. Ze komen misschien voort uit een soort hoger plan, maar dan is dat een plan dat maar ééntje kent: God zelf.

Gido probeerde serieus te kijken, terwijl hij Floortje aanstaarde. *Ze maakt waarschijnlijk een grapje*, dacht Gido. Bob twijfelde, want bij mensen wist je het immers nooit zeker. In mensentaal was het verschil tussen humor en waarheid vaak flinterdun.

Hij nam daarom het zekere voor het onzekere: *Okay, we zoeken naar het onverklaarbare en onkenbare en als we het vinden, dan noemen we het God. We gaan het zien, maar ik stel voor dat jij, Floortje, alvast begint met het formeren van de werkgroep G. Wellicht kunnen we – gezien het vele werk – de oprichting van de werkgroep F een tijdje vooruitschuiven en ondertussen*

*afwachten wat er op de geïnstalleerde recorders
gaat binnenkomen. En dan kunnen Gido, de
buurtgroep en ik ons voor nu eerst concentreren
op het afronden en publiceren van de E.*

De F is
een ode
aan het project
waarin we
de intelligentie en creativiteit
van alle levende wezens
en hun vele talen
onderling verbinden.